

Hayat-ı şahsiyeye âit üçüncü bir faydası

İnsanın sâir zihayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise, yüksek seciyeleri ve cemiyetli istidatları ve küllî ubûdiyetleri ve geniş vücûdî daireleri itibâriyledir. Halbuki, o insan, hem mâdum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyâsıyla, ölçüsüyle hamiyeti, muhabbeti, kardeşliği, insâniyeti gibi seciyeler alır.

Meselâ, eskiden tanımadığı ve ayrılıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder. Ve tam sadâkate ve ihlâsa pek nâdir muvaffak olabilir; o nisbette kemâlâtı ve seciyeleri küçülür.¹ Değil hayvanların en ulvisi, belki baş aşağı, akıl cihetiyle en bîçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada, âhirete îman imdâda yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan pek geniş bir zamana çevirir. Ve dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir daire-i vücud gösterir.² Babasını dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münâsebetiyle ve kardeşini tâ ebede kadar uhuvvetini düşünmesiyle ve karısını Cennette dahi en güzel bir refika-i hayatı olduğunu bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve vücuttaki münâsebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri dün-

1. İnsan, başta anne ve babasıyla olmak üzere, kardeşleriyle, eşiyle, çocuklarıyla ve diğer akrabalarıyla birlikteliğinin sadece dünya hayatıyla sınırlı olduğunu düşündüğünde, onlara göstermesi gereken, hürmet, sevgi, şefkat, fedakarlık gibi konularda yeterlilik gösteremez. Ayrıca hürmetine, sevgisine menfaat karışır, ihlası bozulur. Fakat âhirete inanırsa, bu sayılan kimselerle beraberliklerinin kısacık dünya hayatıyla sınırlı olmayıp ebedî âlemde de devam edeceğini düşüneceğinden, sevgide, hürmette, şefkate ve fedakarlıkta kusur etmez. Ayrıca bütün bunları ihlasla ve Allah rızası için yapar. Burada buna dikkat çekilmektedir.

Şahsi hayatla ilgili üçüncü bir faydası

İnsanın diğer canlılar üstündeki üstünlüğü ve rütbesi ise, yüksek huyları, kapsamlı kaabiliyetleri, genel kulluğu ve varlıkla ilgili geniş daireleri itibâriyledir. Halbuki, o insan, hem yok, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış kısa zaman olan şimdiki zamanın ölçüsüyle, gayret, sevgi, kardeşlik, insanlık gibi güzel huylar alır.

Meselâ, görüp tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, eşini, milletini ve vatanını sever, hizmet eder. Bu hizmetinde tam sadâkati ve ihlâsı çok az başarabilir; o nisbette kemâlâtı ve güzel huyları azalır.¹ Değil canlıların en yücesi, aksine baş aşağı, akıl yönüyle en bîçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada, âhirete îman imdâda yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan pek geniş bir zamana çevirir. Dünya kadar, hatta başlangıcı olmayan zamandan sonsuza kadar bir varlık dairesi gösterir.² Babasını, mutluluk yurdunda ve ruhlar âleminde de babalık münâsebetiyle; kardeşini, tâ ebede kadar kardeşliğini düşünmesiyle; eşini, Cennette de en güzel bir hayat arkadaşı olduğunu bilerek sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. O büyük ve geniş hayat ve varlık dairesindeki münâsebetlere yönelik olan önemli hizmetleri, dünyanın

2. İmanla insan, Hz. Âdem'den itibaren kıyâmete kadar gelecek olan bütün Müslümanlarla bir bağ kurar. Çünkü onun gözündeki âhiret hayatı vardır, bu hayatta bütün mü'minler bir araya geleceklerdir. Dolayısıyla Hz. Âdem'den kıyâmete kadar gelecek olan mü'minlerle âhirette görüşecek, onlarla sohbet etme imkanı bulacaktır. Bir yanda önceki sevdiklerinin yok olduğunu; kendisinden sonra neslinden gelecek olan sevdiklerinin de yok olacağını düşünen insanın hayattan alacağı lezzet ile; geçmiş ve gelecekteki bütün mü'minlerle, önceden kabir âlemine gitmiş ve kendisinden sonra gelecek olan bütün akrabalarıyla daha güzel şartlarda ve imkanlarda sohbet edeceğini bilen bir insanın mutluluğu ve hayattan alacağı lezzet elbette aynı olmayacaktır.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki:

“Atılmış pamuk gibi bu câmid, şuursuz bulut elbette bizleri bilmez ve bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz ve emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez. Belki gayet kadîr ve rahîm bir kumandanın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir ve defaten meydana çıkar, iş başına geçer. Ve gayet faal ve müteâl ve gayet cilveli ve haşmetli bir Sultanın fermanyıyla ve kuvvetiyle vakit be vakit cev vâlemlerini doldurup boşaltır ve mütemadiyen hikmetle yazar ve paydosla bozar tahtasına ve mahv ve ispat levhasına ve **haşir ve kıyamet**¹ suretine çevirir. Ve gayet lütufkâr ve ihsanperver ve gayet keremkâr ve rubûbiyetperver bir **Hâkim-i Müdebbirin**² tedbiriyle rüzgâra biner ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, gözyaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddet-i ateşini serinlendirir ve sünger gibi bahçelerine su serper ve zemin yüzünü yıkar, temizler.”

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: Bu câmid, hayatsız, şuursuz, mütemadiyen çalkanan, kararsız, fırtınalı, dağdağlı, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve zâhirî sûretiyle vücuda gelen yüz binler hakîmâne ve rahîmâne ve san'atkârâne işler ve ihsanlar ve imdatlar bilbedahe ispat eder ki, bu çalışkan rüzgârın ve bu cevval hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok; belki gayet kadîr ve alîm ve gayet hakîm ve kerîm bir âmirin emriyle hareket eder. Güya herbir zerresi, herbir işi bilir ve o âmirin herbir emrini anlar ve dinler bir nefer gibi, hava içinde cereyan eden herbir emr-i Rabbâ-

1. **Haşir**, kıyâmet koptuğunda ölen bütün insanların bir zaman bekledikten sonra hesaba çekilmek üzere tekrar diriltilmeleri ve Allah'ın huzurunda hesap vermek üzere toplanmalarıdır.

Kıyâmet, kâinatın ve bütün canlıların ölümü. Bu ölümden sonra insanlar hesap vermek üzere tekrar diriltileceklerdir.

Sonra gözünü çeker, aklına bakar, kendi kendine der ki:

“Atılmış pamuk gibi bu cansız, şuursuz bulut elbette bizleri bilmez, bize acıyıp imdadımıza kendi kendine koşmaz, emirsiz meydana çıkmaz ve gizlenmez. Belki gayet kudret ve rahmet sahibi bir Kumandanın emriyle hareket eder ki, bir iz bırakmadan gizlenir ve aniden meydana çıkar, iş başına geçer. Ve gayet faal, yüce ve gayet güzel bir surette yansıyan ve haşmetli bir Sultanın fermanyıyla ve kuvvetiyle vakit vakit gökyüzünü doldurup boşaltır, sürekli olarak hikmetle yazar ve görev bitimiyle bozar tahtasına, temizleme ve yerinde bırakma levhasına, **haşir ve kıyamet**¹ suretine çevirir. Son derece lütuflu, ihsan etmeyi sever, gayet cömert ve ihtiyaçlara cevap vermeyi, eğitmeyi seven bir **Hâkim ve Müdebbirin**² tedbiriyle rüzgâra biner ve dağlar gibi yağmur hazinelerini bindirir, muhtaç olan yerlere yetişir. Güya onlara acıyıp ağlayarak, gözyaşlarıyla onları çiçeklerle güldürür, güneşin şiddetini serinlendirir, sünger gibi bahçelerine su serper ve yerin yüzünü yıkar, temizler.”

Hem o meraklı yolcu kendi aklına der: Bu cansız, hayatsız, şuursuz, sürekli olarak çalkanan, kararsız, fırtınalı, gürültülü, sebatsız, hedefsiz şu havanın perdesiyle ve görünen yüzüyle vücuda gelen yüz binler hikmetlice, merhametlice ve san'atkârâne işler, ihsanlar ve yardımlar apaçık olarak ispat eder ki, bu çalışkan rüzgârın ve bu cevval (faal) hizmetkârın kendi başına hiçbir hareketi yok; aksine gayet kudretli, bilgili ve gayet hikmetli ve cömert bir âmirin emriyle hareket eder. Sanki herbir zerresi, herbir işi bilir, o âmirin herbir emrini anlayıp dinleyen bir asker gibi, hava içinde meydana gelen Rabb'in herbir emrini dinler, itaat eder ki, bütün canlıların nefes almasına ve yaşamasına, bitkilerin aşılmasına,

Haşir ve kıyâmet hakkında tafsilat için *Kıyâmet Alâmetleri ve Ölümden Sonra Diriliş* isimli eserlerimize bakılabilir.

2. **Hâkim** için 76. sayfaya bakınız.

Müdebbir, ilmiyle her şeyin sonunu görüp idare eden, kâinatta meydana gelen işleri düzenleyen, her şeyin tedbirini alan Allah demektir. Bir âyette, “İşleri düzenleyen ve delilleri ile açıklayan Odur” buyurulmuştur. (Ra'd Sûresi, 2.)

Ve bilbedâhe mütemâdiyen hak ve hakkaniyeti, sıdk ve sadâkati, emn ve emâneti umum tabakât-ı ehl-i kemâle tâlim eden;

Ve erkân-ı imâniyenin hakâikiyle ve erkân-ı İslâmiyenin desâtiriyle¹ iki cihânın saadetini temin eden;²

Ve bu icraatının şehâdetiyle bizzarûre hak ve hâlis ve sâfi hakikat ve gayet doğru ve pek ciddî olmak lâzım gelen bir kitâbı, kendi evsâfının ve tesirâtının ve envârının zıddıyla muttasıf tasavvur edip—hâşâ, sümme hâşâ—bir sahtekârın tasnîât ve iftiralarının mecmûası nazarıyla bakmak, **Sofestâileri**³ ve şeytanları dahi utandıracak ve titretecek şeni bir hezeyân-ı küfrî olmakla beraber;

İzhâr ettiği din ve şeriat-ı İslâmiyenin şehâdetiyle;

Ve müddet-i hayatında gösterdiği bilittifak fevkalâde **takvâsının**⁴ ve hâlis ve sâfi ubûdiyetinin delâletiyle⁵

Ve bilittifak kendinde görünen ahlâk-ı hasenenin iktizâsıyla⁶

Ve yetiştirdiği bütün ehl-i hakikatin ve sahib-i kemâlâtın tasdikiyle⁷ en mütekid, en metîn, en emîn, en sâdik bir zâtı—hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ—itikadsız, en emniyet-

1. 476. Sayfaya bakınız.

2. Bir insan Allah'a ve âhiret gününe gerçek mânâda inanır, imanı kalbine ve ruhuna tam mânâsıyla yerleştirir; bu iman gereği olan namaz oruç, hac, zekat gibi yapması gereken emirleri yerine getirir ve fâiz, içki, kumar, zina, yalan gibi yasaklardan da sakınırsa, gerçekten hem dünyada, hem de âhirette büyük bir mutluluk kazanır.

3. 192. sayfadaki izaha bakınız.

4. Takvâ için 66. sayfaya bakınız. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Peygamberimiz insanlar içerisinde Allah'tan en çok korkanı idi.

5. Peygamberimiz, kullukta da zirvedeydi. Ayakları şişinceye kadar kıyamda durur, sıcak günlerde nâfile oruç tutar, elinde

Ap açık olarak sürekli hak ve hakkaniyeti, doğruluğu ve sadakati, güven ve emâneti bütün kemal ehline öğreten;

İman esaslarının hakikatleriyle, İslâm rükünlerinin prensipleriyle¹ iki dünya mutluluğunu temin eden;²

Bu faaliyetin şahitliğiyle zarurî olarak hak, halis ve katıksız gerçek, son derece doğru ve pek ciddî olması gereken bir kitabı, kendi vasıflarının, tesirlerinin ve nurlarının zıddıyla vasıflanmış olarak düşünüp—hâşâ, tekrar hâşâ—uydurmalar ve iftiraların toplandığı bir kitap nazarıyla bakmak, **sofestaileri**³ ve şeytanları dahi utandıracak ve titretecek uğursuz bir küfür saçmalığı olmakla beraber;

Ortaya çıkardığı din ve İslâm şeriatının şahitliğiyle;

Ömrü boyunca gösterdiği ittifakla kabul edilen olağanüstü **takvâsının**,⁴ halis ve sâfi kulluğunun delaletiyle;⁵

Kendisinde ittifakla görünen güzel ahlakın gereğiyle;⁶

Yetiştirdiği bütün hakikat ehlinin ve kemal sahiplerinin tasdikiyle⁷ en inançlı, en sağlam, en güvenilir, en dürüst bir zâtı—hâşâ, sonra yine hâşâ, yüz bin defa hâşâ—inançsız, en emniyet-

avucunda ne varsa fakirlere dağıtırdı. Bütün bunları da hiç kimseye yaranmak için değil, sadece ve sadece Allah rızası için yapardı.

6. Kur'an'ın, “Şüphesiz sen güzel ahlak üzeresin” buyurarak ahlakını övdüğü, kendisinin, “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim” buyurduğu Hz. Muhammed (salat ve selam üzerine olsun), güzel ahlakın bütün özelliklerini kendisinde toplamıştı. Peygamberlikle vazifelenilmeden önce dahi kavmi arasında doğruluk ve güvenilirliği ile tanınmıştı. Tevâzuda, doğrulukta, cömertlikte, cesârette, yardımseverlikte, hayada ve daha pekçok ahlâkî konuda zirvede idi. Kısacası o, “yaşayan bir Kur'an”dı.

7. Peygamberimizin yetiştirdiği bütün kemâlât ehli, onu kendisine rehber edinmiş, ahlak, kemâlât ve faziletini tasdik etmişlerdir.

Mâdem ihlâsta mezkûr hâssalar gibi çok nurlar var ve çok kuvvetler var. Ve mâdem bu müthiş zamanda ve dehşetli düşmanlar mukâbilinde ve şiddetli tazyikât karşısında ve savletli **bid'alar**,¹ dalâletler içerisinde bizler gâyet az ve zayıf ve fakir ve kuvvetsiz olduğumuz halde, gâyet ağır ve büyük ve umûmi ve kudsî bir vazife-i imâniye ve hizmet-i Kur'âniye omuzumuza ihsân-ı İlâhî tarafından konulmuş. Elbette herkesten ziyâde bütün kuvvetimizle ihlâsı kazanmaya mecbur ve mükellefiz. Ve ihlâsın sırrını kendimizde yerleştirmek için gâyet derecede muhtacız. Yoksa, hem şimdiye kadar kazandığımız hizmet-i kudsiye kısmen zâyi olur, devam etmez; hem şiddetli mes'ul oluruz.

âyetindeki şiddetli tehditkârâne nehy-i İlâhîye mazhar olup, saadet-i ebediye zararına, mânâsız, lüzumsuz, zararlı, kederli, hodfuruşâne, sakil, riyâkârâne bâzı hissiyât-ı süfliye ve menâfi-i cüz'iyenin hatırı için ihlâsı kırmakla, hem bu hizmetteki umum kardeşlerimizin hukûkuna tecâvüz, hem hizmet-i Kur'âniyenin hürmetine taarruz, hem hakâik-ı imâniyenin kudsiyetine hürmetsizlik etmiş oluruz.²

Ey kardeşlerim! Mühim ve büyük bir umûr-u hayriyenin çok muzır mânileri olur.³ Şeytanlar o hizmetin hâdimleriyle çok uğraşır. Bu mânilere ve bu şeytanlara karşı ihlâs kuvvetine dayanmak gerektir. İhlâsı kıracak esbabdan, yılandan, ak-

1. Bid'a, İslâmın özüne uymayan, sünnete ters düşen, dine sonradan sokulan yeniliklerdir. Bu konuda söyle bir söz gelmiştir: “En doğru söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol, Muhammed'in yoludur. En çirkin iş, dinde sonradan uydurulan şeylerdir. Dinde her sonradan uydurulan şey bid'adır. Her bid'a sapıklık, her sapıklık da Cehennemliktir.” (*Buhârî*, Edeb: 70; *İbni Mâce*, Mukaddime: 7.)

2. Hizmette başarılı olabilmek, ihlâs şartına bağlıdır. Bir hizmeti beraberce omuzlayanlardan bâzılarının ihlâssız olma-

Mâdem ihlâsta sayılan özellikler gibi çok nurlar ve çok kuvvetler var. Mâdem bu müthiş zamanda, dehşetli düşmanlar karşısında ve saldırgan **bid'alar**,¹ dalâletler içerisinde bizler gayet az, zayıf, fakir ve kuvvetsiz olduğumuz halde; gayet ağır, büyük, kapsamlı ve mukaddes bir iman vazifesi ve Kur'ân hizmeti, İlâhî bir ihsan olarak omuzumuza konulmuş. Elbette, herkesten fazla, bütün kuvvetimizle ihlâsı kazanmaya mecbur ve yükümlüyüz. İhlâsın ruhunu kendimizde yerleştirmeye son derece ihtiyacımız var. Yoksa hem şimdiye kadar kazandığımız mukaddes hizmet kısmen zayi olur, devam etmez, hem de şiddetli mes'ul oluruz. “Benim âyetlerimi az bir dünya menfaatiyle değiştirmeyin” âyetindeki şiddetli, tehdit dolu İlâhî yasağa hedef olup, ebedî saadet zararına, mânâsız, lüzumsuz, zararlı, keder verici, kendini beğendirmeye çalışırcasına, çirkin, riyâkarca bazı aşağılık istekler ve küçük menfaatların hatırı için ihlâsı kırmakla, hem bu hizmetteki bütün kardeşlerimizin hukukuna tecâvüz etmiş, hem Kur'ân hizmetinin hürmetine saldırmış, hem de iman hakikatlarının kudsiyetine hürmetsizlik etmiş oluruz.²

Ey kardeşlerim! Önemli ve büyük bir hayırlı işin çok zararlı engelleri olur.³ Şeytanlar o hizmetin hizmetkârlarıyla çok uğraşır. Bu engellere ve bu şeytanlara karşı ihlâs kuvvetine dayanmak gerektir. İhlâsı kıracak sebeplerden yılandan, akrepten çekindi-

ları, başarıyı engelleyeceğinden, ihlâsla hizmet edenlerin hukukuna tecâvüz etmiş olurlar.

Diğer taraftan, böyleleri, karşı tarafın “dünyalık kazanmak ve makam için çalışıyor” şeklinde düşünmelerine ve Kur'ân hizmetinin hürmetine saldırmalarına sebep olurlar.

Üçüncü olarak da, ihlâsla değil, Allah rızasından başka gayeler için çalıştıklarından hiçbir dünyalığa değişilmeyecek olan iman hakikatlarının kudsiyetine hürmetsizlik etmiş olurlar.

3. Bununla ilgili öncekilerden şöyle bir söz gelmiştir: “Her bir hayrın karşısında bir engel vardır.” (*Keşfü'l-Hafa*, 2:68.)

kaptırmamak için, hakîki bir kardeşine ve o husûsi hizmette arkadaşına karşı bir rekâbet damarı uyandırır. İhlâsı zedeledir, hizmette kudsiyeti kaybeder, ehl-i hakikat nazarında sakil bir vaziyet alır. Ve maddî menfaati de kaybeder.

Her ne ise, bu hamur çok su götürür. Kısa kesip, yalnız hakîki kardeşlerimin içinde sırr-ı ihlâsı ve samimî ittifâkı kuvvetleştirecek iki misal söyleyeceğim.

Birinci misal: Ehl-i dünya, büyük bir servet ve şiddetli bir kuvvet elde etmek için, hattâ bir kısım ehl-i siyâset² ve hayat-ı içtimâiye-i beşeriyenin mühim âmilleri ve komiteleri, iştirâk-i emvâl düsturunu kendilerine rehber etmişler. Bütün sû-i istimâlât ve zararlarıyla beraber, hârika bir kuvvet, bir menfaat elde ediyorlar. Halbuki, iştirâk-i emvâlin, çok zararlarıyla beraber, iştirâk-i mâhiyeti değışmez. Herbirisi umûma gerçi bir cihette ve nezârette mâlik hükmündedir; fakat istifâde edemez.

Her ne ise, bu iştirâk-i emvâl düsturu a'mâl-i uhreviyeye girse, zararsız azîm menfaate medârdır. Çünkü bütün emvâl, o iştirak eden herbir ferдин eline tamamen geçmesinin sırrını taşıyor. Çünkü, nasıl ki dört beş adamdan, iştirak niyetiyle, biri gazyağı, biri fitil, biri lâmba, biri şişe, biri kibrit getirip lâmbayı yaktılar. Herbiri tam bir lâmbaya mâlik oluyor. O iştirak edenlerin herbirinin bir duvarda büyük bir aynası varsa, herbirinin noksansız, parçalanmadan, birer lâmba, oda ile beraber aynasına girer. Aynen öyle de, emvâl-i uhreviyede sırr-ı ihlâs ile iştirak ve sırr-ı uhuvvet ile tesânüd ve sırr-ı ittihat ile teşrikül-mesâi, o iştirâk-i a'mâlden hâsıl olan umum yekûn ve umum nur herbirinin **defter-i a'mâline**² bitamâ-

1. Meselâ bâzı partiler, seçime tek tek girdiklerinde barajı aşamayacakları, aşsalar da çok az milletvekili çıkaracakları halde, seçime ortak girip çok sayıda milletvekili kazanabilmektelirdiler.

başkasına kaptırmamak için, hakikatli bir kardeşine ve o özel hizmette arkadaşına karşı bir rekabet damarı uyandırır. İhlâsı zedeledir, hizmette kudsiyeti kaybeder, hakikat ehli nazarında çirkin bir vaziyet alır. Maddî menfaati de kaybeder.

Her ne ise, bu hamur çok su götürür. Kısa kesip, yalnız, hakikî kardeşlerimin içinde ihlas sırrını ve samimî birliğı kuvvetlendirecek iki misâl söyleyeceğim.

Birinci misâl: Dünya ehli, büyük bir servet ve şiddetli bir kuvvet elde etmek için, hatta bir kısım siyâsetçiler,¹ insanlığın sosyal hayatının önemli etkili güçleri ve komiteleri, “sermaye ortaklığı” prensibini kendilerine rehber etmişler. Bütün kötüye kullanım ve zararlarına rağmen, harika bir kuvvet ve bir menfaat elde ediyorlar. Oysa, sermaye ortaklığının çok zararlarına rağmen, ortaklıkla mâhiyeti değışmez. Herbirisi bütün sermayeye gerçi bir yönüyle nezâret etmede yetkili hükmünde olsalar da, bir ortak tek başına bütün sermayeden istifade edemez.

Her ne ise, bu sermayeleri birleştirme prensibi âhirete âit işlerde olsa, hem zararsız, hem de büyük faydalara sebeptir. Zira bütün sermayenin, ortak olan her bir ferдин eline tamamen geçmesinin sırrını taşıyor. Çünkü, nasıl ortaklık niyetiyle, dört beş kişiden, biri gaz yağı, biri fitil, biri lamba, biri şişe, biri kibrit getirip lambayı yaksalar, her biri tam bir lambaya sahip olur. O ortak olanların herbirinin bir duvarda büyük bir aynası varsa, herbirinin aynasına noksansız, parçalanmadan birer lamba, oda ile beraber girer. Aynen öyle de, uhrevî mallarda, ihlâs sırrı ile ortaklık, kardeşlik sırrı ile dayanışma ve ittihad sırrı ile mesâileri birleştirme neticesinde, o amellerin birleştirilmesinden meydana gelen bütün kazanç ve bütün nur her birisinin **amel defterlerine**² tamamıyla

1. **Amel defteri**, dünyada iken Kirâmen Katibîn isimli meleklerin kulların sevaplarını ve günahlarını yazdıkları defterdir. Mahşerde sevapları fazla olanlara sağlarından, günahı fazla olanlara veya kâfirlere arkalarından, ya da sollarından verilecektir. Amel defterleri ile ilgili iki âyetin meâli şöyledir:

İkinci nevi dua: İhtiyac-ı fitrî lisanıyladır ki, bütün zihayatların iktidar ve ihtiyarları dahilinde olmayan hâcetlerini ve matlaplarını ummadıkları yerden, vakt-i münasipte onlara vermek için, Hâlık-ı Rahîmden bir nevi duadır. Çünkü, iktidar ve ihtiyarları haricinde, bilmedikleri yerden, vakt-i münasipte onlara bir Hakîm-i Rahîm gönderiyor. Elleri yetişmiyor; demek o ihsan, dua neticesidir.

Elhasıl, bütün kâinattan dergâh-ı İlâhiyeye çıkan, bir duadır. Esbab olanlar, müsebbebâtı Allah'tan isterler.¹

Üçüncü nevi dua: İhtiyac dairesinde zîşuurların duasıdır ki,² bu da iki kısımdır.

Eğer ıztırar derecesine gelse veya ihtiyac-ı fitrîye tam münasebettar ise veya lisan-ı istidada yakınlaşmışsa veya sâfi, hâlis kalbin lisanıyla ise, ekseriyet-i mutlaka ile makbuldür. Terakkiyât-ı beşeriyenin kısm-ı âzamı ve keşfiyatları, bir nevi dua neticesidir. Havârık-ı medeniyet dedikleri şeyler ve keşfiyatlarına medar-ı iftihar zannettikleri emirler, mânevî bir dua neticesidir. Hâlis bir lisan-ı istidatla istenilmiş, onlara verilmiştir. Lisan-ı istidatla ve lisan-ı ihtiyac-ı fitrî ile olan dualar dahî, bir mâni olmazsa ve şerâit dahilinde ise,³ daima makbuldürler.

İkinci kısım: Meşhur duadır. O da iki nevidir: biri fiilî, biri kavî. Meselâ çift sürmek fiilî bir duadır. Rızkı topraktan değil; belki toprak, hazine-i rahmetin bir kapısıdır ki, rahmetin kapısı olan toprağı sabanla çalar.⁴

1. Meselâ toprak, su, hava ve güneş, toprağa atılan tohumun filizlenip meyve vermesi için duâ ederler. Tohum da filizlenmek için dua eder.

2. Dua ile ilgili olarak yapılan bu üçlü taksimün ayınısını daha önceden İbni Arabî'de (ö. 638/1240) görüyoruz. (*Fusûsü'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, 1:192)

3. Olabilirlik dairesinde. Sebepler açısından olması mümkün ise.

İkinci çeşit dua: İhtiyac diliyle yapılan duâdır, bütün canlıların güçleri ve iradeleri kapsamında olmayan ihtiyaçlarını ve arzularını ummadıkları yerden, en uygun zamanda onlara vermek için, Rahîm olan Yaratıcılarına yaptıkları bir çeşit duadır. Çünkü, güçleri ve iradeleri dışında, bilmedikleri yerden, en uygun vakitte onlara bir Hakîm ve Rahîm gönderiyor. Elleri yetişmiyor; demek o ihsan, duanın sonucudur.

Netice, bütün kâinattan İlâhî kapıya bir dua çıkar. Bir varlığın oluşmasına sebep olanlar, sonuçları Allah'tan isterler.¹

Üçüncü çeşit dua: İhtiyac anında şuur sahiplerinin duasıdır ki,² bu da iki kısımdır.

Eğer tam bir çaresizlik haline rast gelse veya istekte bulunanın yapısındaki bir ihtiyaçla bağı bulunsa veya yetenek diliyle yapılan duaya yakınlaşmışsa, ya da samimî ve ihlaslı kalbin diliyle yapılsa, çoğunlukla kabul edilir. Hatta insanlığın ilerlemesinin büyük çoğunluğu ve keşifleri, bir çeşit dua neticesidir. Teknolojik gelişme dedikleri şeyler ve buluşlarına övünç vesilesi zannettikleri işler, mânevî bir dua neticesidir. Hâlis bir yetenek diliyle istenilmiş, onlara verilmiştir. Yetenek dili ve yaratılıştan kaynaklanan ihtiyaç dili ile olan dualar da, bir engel olmazsa ve şartlar dahilinde³ ise, daima kabul edilir.

İkinci kısım: Meşhur duadır. O da, biri fiil (eylem), diğeri dil ile olmak üzere iki çeşittir. Meselâ çift sürmek fiilî bir duadır. Çift süren rızkı topraktan istemez; belki toprak, rahmet hazinesinin bir kapısı olduğu için, çift sürmekle rahmetin kapısı olan toprağın tokmağını çalmış olur.⁴

4. Meselâ öğrencinin ders çalışması fiilî bir duâdır, ders çalışma sonucunda başarılı olmak için dua etmesi, sözle yapılan bir duâdır. Yine ticâretle uğraşan birisinin malını pazara çıkarması, güzele sergilemesi, fiilî bir duâdır; Allah'tan bol kazanç vermesini istemesi, dille yapılan bir duâdır. Fiilî duâ ile sözle yapılan duâ birbirini tamamlar. Teşebbüs olmadan sadece dille yapılan dua neticesiz kalır. Fiilen yapılan duâ, dille yapılacak duâ ile

Şimdiki Hıristiyanlık dini ise, **velediyet akidesini**¹ kabul ettiği için, vesait ve esbaba tesir-i hakikî verir.² Din namına enâniyeti kırmaz;³ belki “Hazret-i İsâ Aleyhisselâmın bir mukaddes vekili” diye, o enâniyete bir kudsiyet verir. Onun için, dünyaca en büyük makam işgal eden Hıristiyan havasları tam dindar olabilirler. Hattâ Amerika'nın esbak Reis-i cumhuru **Wilson** ve İngilizin esbak Reis-i Vükelâsı **Lloyd George**⁴ gibi çoklar var ki, mutaassıp birer papaz hükmünde dindar oldular. Müslümanlarda ise, öyle makamlara girenler, nadiren tam

1. Hz. İsâ'ya Allah'ın oğlu ünvanının verilmesini ifâde eden inanç.

2. Hıristiyanların Katolik mezhebi mensupları Hz. İsâ'yı, Kutsal Ruhu (Cebrâil, Meryem Ana'yı, Petrus'u, kiliseyi ve ruhânî liderleri aracı sayarlar. Meselâ Hz. İsâ ile ilgili olarak şöyle derler:

“İsâ, bizim için, bizim yerimize ve bizim lehimize dua eder. baba'nın yanında, durmadan bizim için arabuluculuk yapar. Duamız kararlı bir biçimde olur, evlada yakışan güvenle ve samimî bir biçimde onun duâsıyla birleşirse, dilediğimiz herşeyi elde ederiz.” (*Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri*'nden naklen; Prof. Dr. Abdulaziz Bayındır, *Kur'ân'ı Kerim'in Açıklamalı Meâlî*, s. 111, 112.)

Hz. İsâ'ya Rabbimiz, bâzı mu'cizeler vermişti. Hastaları iyi ediyor, çamurdan yaptığı kuş canlanıyor, anadan doğma kör ve alaca hastalığına yakalananları iyileştiriyordu. Hıristiyanlar, bu fiillerin gerçekleşmesinde onu bir sebep olarak göreceklere, gerçek tesiri Allah'a verecekleri yerde, Hz. İsâ'ya verdiler ve kendisini Allah'ın oğlu olarak gördüler. Kur'ân'da bunları yapamın Hz. İsâ olmadığını, onun sadece bir sebep olup, asıl icraatı Allah'ın yaptığı şöyle bildirilmiştir:

“Ben size Rabbinizden peygamberliğimi ispat eden bir mucize ile geldim. İşte size çamurdan bir kuş sureti yaparım. Sonra ona üflerim de, o suret Allah'ın izniyle bir kuş olur. Allah'ın izniyle körleri ve alaca hastalığına yakalananları iyileştirir ve ölüleri diriltirim. Evlerinizde neyi yiyip, neyi biriktirdiğinizi si-

Şimdiki Hıristiyanlık dini ise, **velediyet akidesini**¹ kabul ettiği için, vasitalara ve sebeplere gerçek tesir verir.² Din adına **enâniyeti** kırmaz;³ hatta “Hazret-i İsâ'nın (selâm üzerine olsun) mukaddes bir vekili” diye, o enâniyete bir kudsiyet verir. Onun için, dünyaca en büyük makam işgal eden Hıristiyan üst düzey adamları tam dindar olabilirler. Hattâ Amerika'nın eski cumhurbaşkanı **Wilson** ve İngilizin eski başbakanı **Lloyd George** gibi⁴ çoklar var ki, dinine tamamen bağlı birer papaz hükmünde dindar oldular.

ze haber veririm. Eğer gerçekten iman ediyorsanız, elbette bunlarda sizler için (Allah'ın varlığına ve benim Onun elçisi olduğuma) bir delil vardır.” (Âl-i İman Sûresi, 3:49)

Yine Katolıklere göre, Kutsal Ruh, yani Cebrâil, Allah'ın işlerinin etkeni ve duânın efendisidir. (İncil, Romalılar, 8:26-28)

Katolıklere göre İsâ, Petrus'u on iki havarinin başına seçmiş ve ona Cennetin anahtarını vermiştir. Ayrıca ona şöyle demiştir:

“Göklerin hakimiyetinin anahtarını sana vereceğim. Yeryüzünde senin bağladığın her iş, gökte de bağlanmış olacak. Yeryüzünde çözeceğin her şey gökyüzünde de çözülmüş olacak.”

Bu mezhebe göre kilise de insanlıkla Allah arasında aracıdır. (Bayındır, s. 117, 118)

3. Elinizdeki kitabın. 117. sayfasına bakınız.

4. **Wilson**, 1856'da Virginia'da doğdu. Babası papazdı. İlk eğitimini ondan aldı. ABD'nin 28. başkanı olarak 1913-1921 yılları arasında görev yaptı. Birinci Dünya Savaşı sonunda 14 madde ile Wilson prensiplerini yayınladı. Profesör olan Wilson'un *Amerikan Halkının Tarihi* isimli bir kitabı vardır. 1924 yılında vefât etti.

Lloyd George, İngiliz devlet adamıdır. 1836 yılında İngiltere'nin Manchester kentinde doğdu. Hukuk öğrenimi gördü. 1890 yılında milletvekili seçildi. 1905-1908 yılları arasında Ticâret ve Mâliye bakanlığı yaptı. 1916 yılında başbakan oldu. Venizelos komutasındaki Yunanlıların Ege'ye asker çıkarmasını destekledi. Kurtuluş Savaşı sonrasında siyasî kariyeri söndü. Sonuçta görevinden ayrılmak zorunda kaldı. 1945 yılında öldü.